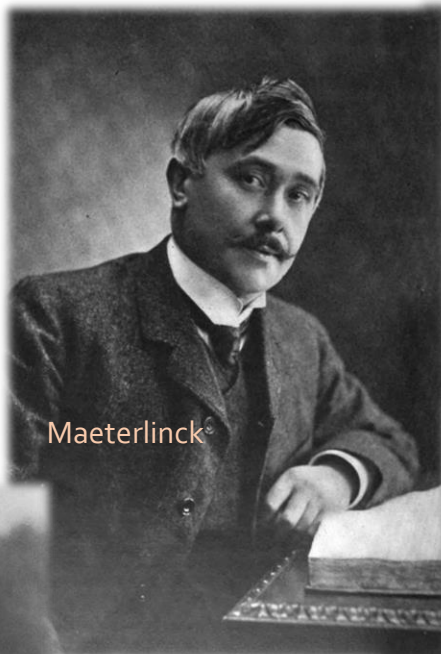

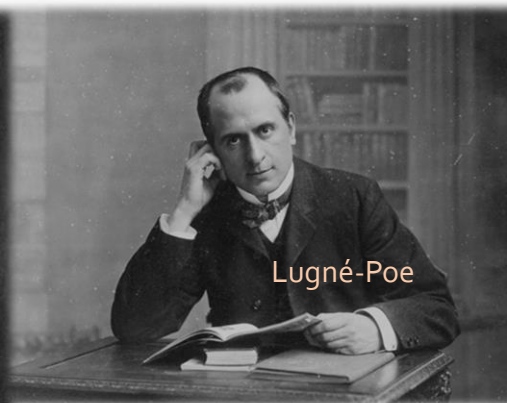
Schnitzler

von Hofmannsthal

Maeterlinck

Lugné-Poe

Verhaeren

Fort

Blok

Claudel

Wedekind

**Symbolisté, neoromantikové,
dekadenti... dramatici**

Symbolismus

- manifest symbolismu vydal roku 1886 Jean Moréas
- symbolisté se začali scházet kolem roku 1890 v hospodách Latinské čtvrti v Paříži
- vůdce skupiny Stéphane Mallarmé
- 1890 založení Théâtre d'Art (Umělecké divadlo) – Paul Fort
- vliv Richarda Wagnera a konceptu Gesamtkunstwerku
- básník Gustave Khan v manifestu *Divadlo budoucnosti: Modernistovo vyznání víry* (1889) navrhl pět čistých forem divadla: kolektivní mýty, hravé komedie s maskami, klaunská pantomima, živé obrazy, cirkus
- zájem o loutky, masky a pseudonymy tvůrců (svého druhu maska – Andrej Bělyj, Otokar Březina...)

- symbolisté se odvraceli od materialistického světa, měšťáctví a měšťáckých jistot
- umělý svět divadla byl pro symbolisty pravdivější než reality
- konflikt reality a umělého světa problematizoval postavení herce
- hercovo zobrazení není nikdy dokonalé, nedokáže zobrazit ideu, protože mu brání reálné a příliš náhodné tělo
- Maeterlinck řeší tento konflikt nahrazením herců loutkami; Craig vytvoří koncept *nadloutky*, Tairov rozvíjí plastické a fonetické formy, Mejerchold vytvoří *biomechaniku*, Stanislavskij vytvoří Systém herecké tvorby a pedagogiky
- sošnost symbolistického herectví, důraz na niterný prožitek

- náboženský charakter umění – prostřednictvím umění (a divadla) má být spasena moderní společnost
- hieratismus – odkaz na velké tradice duchovního umění (Egypt a rané křesťanství), snaha o nadčasové duchovní umění odpovídající sakrálním archetypům
- ritualizace a teatralizace života (N. Jevrejnov *Teatralizace života*, ale též svět secesní Vídně)
- pěstování estétství v každodenním životě
- aristokratičnost ducha (viz Nietzsche)
- renovace, rekatolizace, reteatralizace
- symbolistické drama zachycuje vnitřní vývoj hrdiny, jeho iniciaci
- archetypální situace, pohádkové motivy, mýty a legendy (Egypt, antika, středověk...)

Paul Fort (1872–1960) a Théâtre d'Art

- francouzský básník a dramatik
- roce 1889 napsal manifest, v němž se vyslovil pro vytvoření divadla reprezentujícího skupinu symbolistů
- obdivoval Maeterlinckova dramata a chtěl, aby byla uváděna
- v roce 1890 založil spolu s Lugné-Poem Théâtre d'Art (nebyl ale schopný divadelní podnikatel)
- uváděl severské dramatiky H. Ibsena a A. Strindberga
- uvedl Maeterlinckovu hru *Vetřelkyně*, 1892

Lugné-Poe (Aurélien-Marie Lugné, 1869-1940) a Théâtre de l'Œuvre

- francouzský herec, režisér a divadelní ředitel
- 1893 vytvořil Théâtre de l'Œuvre , kolektiv diváků a umělců, kteří v opozici k Antoinovu naturalismu prosazovali v divadle symbolismus, do roku 1899
- uvedl Maeterlinckovo drama *Pelléas a Mélisanda* (1893), Jarryho hru *Král Ubu* (1896), indické hry *Hliněný vozíček* (1895) a *Šakuntala*
- podobný provoz jako Théâtre Libre – 2 nebo 3 představení za měsíc pro pozvané přátele a abonenty
- Maeterlinck spolupracoval s divadlem jako dramaturg
- oeuvre = dílo (kunstwerk)

***Pelléas a Melisanda* (1892, prem. 1893)**

- mladá žena provdaná za prince, který ji našel v lese, se zamiluje do jeho bratra, zemře žalem, když princ svého bratra zabije
- režie Lugné-Poe
- minimum rekvizit a nábytku
- osvětlení jeviště ze shora, polotma
- gázová opona vytvářející dojem mlhy
- šedé zadní prospekty
- záhadná atmosféra
- kostýmy připomínaly středověký oděv
- herci hovořili ve zpěvném staccatu jako kněží, jejich pohyby byly silně stylizované

Maurice Maeterlinck (1862–1949)

- belgický (vlámský) dramatik, básník a esejista píšící francouzsky
- představitel symbolismu
- nositel Nobelovy ceny za literaturu za rok 1911
- finančně dobře zabezpečená rodina, vystudoval práva
- tradiční katolictví, které v dospělosti odmítl
- po přestěhování se do Paříže opustil povolání advokáta
- 13 mystických esejů inspirovaných katolickým mystikem Janem van Ruysbroeckem
- eseje inspirované biologií – *Život včel* (1901), *Intelligence květin* (1911)
- zatímco H. Taine chtěl ke skutečnosti smysly nepřístupné pronikat rozumem, Maeterlinck chce proniknout *intuicí*

- zachycení duševních procesů – dramatické je to, co je skryté
- řeč je odrazem nálady panující v duši postav
- básnické a mystické zobrazení hrůzy, temnoty a osudovosti
- v letech 1889-1894 vydal osm her, v nichž vytvořil divadlo duše
- 3 koncepty:
 - 1) statické drama (nehybné postavy, pasivní a vnímavé vůči neznámému)
 - 2) vznešený charakter (často ztotožňovaný se smrtí, Osudem nebo Osudovostí, něčím možná krutějším než smrt)
 - 3) tragédie všedního dne (žádné hrdinství, tragický je prostý fakt žití)
- autor her pro loutky – loutka jako dramatický symbol člověka moderní doby, který je zbaven vlastní vůle a je animován neznámou „slepou vůlí“

- *Princezna Maleina*, 1889, pohádková divadelní hra
- *Vetřelkyně*, 1890
- *Slepci*, 1890
- *Sedm princezen*, 1891, loutková divadelní hra
- *Pelléas a Melisanda*, 1892
- *Aladina a Palomides*, 1894, loutková divadelní hra
- *Nitro*, 1894, loutková divadelní hra
- *Smrt Tintagilova*, 1894, loutková divadelní hra
- *Aglavena a Selysetta*, 1896
- *Ariana a Modrovous*, 1901, loutková divadelní hra
- *Sestra Beatrice*, 1901
- *Monna Vanna*, 1902
- *Modrý pták*, 1908, pohádková divadelní hra
- *Zázrak svatého Antonína*, 1919

Modrý pták

- snové putování dětí Tylyl a Mytyl za štěstím (modrým ptákem), které nakonec naleznou doma
- na cestě za poznáním a spásou vede děti Světlo
- vyjevení skryté duše věcí, zvířat a živlů (psí lokajská povaha apod.)
- tajemný a neuvědomělý styk všech duší
- svoboda vyjevená jen po omezený čas
- reálný svět je svět ticha a mlčení pravé podstaty věcí
- křesťanská mystika
- Inscenace v Moskevském uměleckém divadle, 1908, režie K. S. Stanislavskij

Paul Claudel (1868-1955)

- francouzský dramatik, básník, esejista a diplomat
- vystudoval práva a filozofii, pracoval jako diplomat pro francouzskou vládu
- silný tradiční katolicismus, v kontaktu s českou katolickou modernou
- psal izolovaně, jeho hry měly často premiéry po mnoha letech
- kolem roku 1910 rozvinul svůj styl psaní v přímé spolupráci s divadlem
- *La Jeune Fille Violaine / Zvěstování Panně Marii* (první verze 1892, druhá verze 1899, poslední verze 1912)
- situováno do období stoleté války mezi Anglií a Francií, tradiční venkovské sídlo
- postava Violena – ztělesnění sebeobětování, radostné útrpnosti, činné lásky a spravedlnosti (ženský Job)

Hugo von Hofmannsthal (1874-1929)

- rakouský básník, dramatik, libretista
- představitel vídeňské moderny, novoromantismu
- ve svých počátcích vycházel z francouzského symbolismu
- roku 1900 prošel krizí řeči – *Ein Brief*, známý jako *Dopis lorda Chandose* (1902)
- spoluzakladatel Salcburského festivalu
- velké mysteriózní hry – *Jedermann* (1911) a *Salcburské velké divadlo světa* (1922)
- *Jedermann* od roku 1920 zahajuje Salcburský festival
- spolupráce s M. Reinhardtem a R. Straussem

Jedermann

- adaptace středověké morality (*Everyman*)
- hlavní postava Kdokoli, bohatec (tj. kapitalista)
- hříchy jsou materialistické a požitkářské (konzumerismus)
- proti zpupnosti, mamonu, marnivosti je stavěn odvrát od světa, pokání
- strach ze smrti a Boha je v závěru překonán milujícím křesťanským Bohem, Ježíšem
- výrazně mužská perspektiva, postavy žen (Matka, Milka) jsou jen obecnými typy

Arthur Schnitzler (1862–1931)

- rakouský lékař, prozaik a dramatik
- představitel vídeňské moderny, „Jung Wien“ (Mladá Vídeň)
- uvádění jeho her provázely skandály (a antisemitské útoky)
- proslavil se premiérou hry *Milkování*, 1895 v Burgtheateru
- hra *Rej* poprvé vyšla v roce 1900 jako soukromý tisk
- po vydání v roce 1903 byl označen za pornografa
- zobrazuje 10 párů postav před a po sexuálním aktu, který vede a končí prostitutka
- u nás hrané: *Anatol* (1893, cyklus šesti jednoaktovek), *Milkování* (1895), *Rej* (1897, rovněž pod názvy *Kolo. Deset dialogů*, *Dokolečka dokola*), *Zelený papoušek* (1899), *Krajina širá* (1911)
- „loutková“ groteska *Udatný Kassián* (1906)

Frank Wedekind (1864-1918)

- německý básník, dramatik, herec a kabaretiér
- vystupoval v mnichovském kabaretu Jedenáct popravčích
- zpíval své písně a doprovázel se na kytaru
- vystupoval také jako herec ve vlastních hrách
- hry provokovaly měšťácké publikum groteskními výstupy
- opakovaná cenzura pro sexuálně urážlivý obsah
- proslavily ho Reinhardtovy berlínské inscenace – Deutsches Theater první Wedekindův cyklus (1912) a druhý Wedekindův cyklus (1914)

Procitnutí jara (1891)

- obsahuje scény homosexuální lásky, masturbaci, sebevraždu, smrt po nepodařeném potratu, erotické sny náctiletých
- büchnerovská upřímnost, proti maloměšťácké prudérnosti a zatuchlé morálce

Duch země (1895, *Lulu*) a *Pandořina skříňka* (1895)

- postava prostitutky Lulu, femme fatale, ale rovněž jungovská *anima*, jíž muži propadají
- epizodická struktura her, anticipace expresionistického dramatu
- grotesknost

Alexandr Alexandrovič Blok (1880–1921)

- ruský básník, spisovatel, esejista, dramatik, překladatel, literární kritik
- jeden z největších představitelů ruského symbolismu
- drama *Balagančik*, 1906 (jarmareční divadlo), režie V. Mejerchold
- inspirace commedií dell'arte, užití masek, grotesknost

*Hled', čarodějko! Sejmu si masku!
Uvidíš sama, že nemám tvář!
Vymazala's mě, nemám ani vrásku,
Je to jen dvojník – má odvrácená tvář!*

